

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук,
Тадаєвої Анастасії Вадимівни на дисертаційне дослідження
Черних Олени Олександрівни на тему „**Соціально-педагогічний супровід
формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті**”, поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.05 – соціальна педагогіка.

Становлення інформаційної цивілізації, поширення засобів масової комунікації ускладнюють соціалізацію, розширюючи стихійні складники цього процесу, особливо щодо дітей, найуразливішої категорії населення. Найактивнішими користувачами Інтернету є діти 13-16 років, котрі сприймають його як продовження соціальної реальності, але незахищені від його небезпек. Демократизація, гуманізація інформаційного суспільства, процесу соціального розвитку підростаючого покоління потребують від соціально-педагогічної діяльності не обмеження доступу до інформаційного простору, ЗМК, а супроводження розвитку їх позитивної соціальної суб'єктності в Інтернеті, формування безпечної поведінки в ньому для себе та інших. Проте дана проблема недостатньо досліджена в теорії та практиці соціальної педагогіки, отже, є актуальною та нагальною для вивчення.

З огляду на актуальність обраної проблематики, а також відповідно до предмета (технологія соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей 13-16 років в Інтернеті в професійній діяльності соціального педагога) і об'єкта (діяльність соціального педагога з соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей 13-16 років в Інтернеті) дослідження дисертанткою коректно сформульовано мету наукового пошуку – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність технології соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей 13-16 років в Інтернеті в діяльності соціального педагога. Визначена мета узгоджується з іншими елементами

наукового апарату, який сформульовано логічно, чітко, конкретно та відповідає структурі й тексту дисертації.

У першому розділі дисертації автор ґрунтовно підходить до аналізу ролі Інтернет у процесі соціалізації – проаналізовано дослідження у яких він розглядається з позиції: фактору, виду (кіберсоціалізація, віртуальна соціалізація, інфосоціалізація, Інтернет-соціалізація); інституту та третинної соціалізації (поряд із сімейною та освітньою). На основі чого обґрунтовано Інтернет як чинник соціалізації, що підкреслюється при викладенні принципів соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті (перша група з принципів дис. с. 72).

Широкий аналіз досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців стосовно небезпек у Інтернет (дис. с. 54-59) дозволив сформулювати Черних О.О. авторську класифікацію загроз в кіберпросторі за сферами благополуччя дитини: Інтернет-залежність, порнографія, кіберагресія, мова ворожнечі, погіршення фізичного здоров'я, надмірна споживацька активність, кіберзлочинність, порушення прав людини тощо.

Доцільним є те, що під час викладення тексту роботи (дис. с. 34-35, 58-59, 67-68, 123 тощо) автор звертається до міжнародних законодавчих актів дотичних до вирішення проблем у Інтернет середовищі та акцентує увагу на соціалізації дітей саме через формування безпечної поведінки у ньому, а не на обмеженні доступу до інформації чи забороні користування ЗМК. Здійснений детальний аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень стосовно інформаційної компетентності, цифрової компетентності та кіберкомпетентності дозволяє авторові запропонувати базові компетенції безпечної поведінки в Інтернеті, а також її критерії (когнітивний, поведінковий та релятивний) показники (повага прав людини онлайн, електронна участь, збереження здоров'я під час роботи з цифровими пристроями, звернення по допомогу та захист) та рівні (високий, середній, низький).

Безумовним науковим доробком дослідника є розроблення і впровадження сучасної, новаторської технології соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті, яка складається з частин: цільова (мета, завдання, суб'єкт, об'єкт), концептуальна (наукові підходи, групи принципів), змістовна (освітній, комунікативний, інформаційний компоненти), процесуальна (етапи, форми та методи) й результативно-оцінювальна. Цікавим є виклад змістовної частини цієї технології, який дисертантка пов'язує із завданнями супроводу та наголошує на відображенні у них функцій соціально-педагогічної діяльності. Так, освітній компонент передбачає формування базових компетенції безпечної поведінки підлітків в Інтернеті і відображає діагностичну, попереджувально-профілактичну, коригувально-реабілітаційну та соціально-терапевтичну функції соціально-педагогічної діяльності; комунікаційний компонент – створення середовища соціального партнерства між батьками, педагогами й підлітками передбачає виконання організаторської та охоронно-захисної функцій соціально-педагогічної діяльності; інформаційний – створення інформаційного простору щодо безпечної поведінки в Інтернеті, цей компонент уможливорює попереджувально-профілактичну функцію соціально-педагогічної діяльності.

Не можна оминати увагою результати дослідно-педагогічної роботи експериментального характеру, що зображуються графічно та з використанням таблиць, які суттєво розширюють та доповнюють характеристики цих результатів. Доцільно підкреслити, що вірогідність експериментальних даних підтверджується використанням сучасних засобів та методик проведення дослідження. Особливо цікавим є аналіз специфіки діяльності в Інтернеті респондентів відповідно до статі та віку. Так, за статтю дані майже не відрізняються, а от відповідно за віком змінюються (чим старші діти, тим більше часу вони проводять в Інтернеті і тим краще у них сформовані базові компетенції „Повага прав людини онлайн”, „Збереження здоров'я під час роботи з цифровими пристроями”, „Електронна участь” та

менший рівень компетенції „Звернення по допомогу та захист”). У роботі дисертантка коректно використовує статистично-математичну обробку результатів дослідно-педагогічної роботи експериментального характеру (на основі Т-критерію Стюдента та Пірсона), яка засвідчила невипадковий характер відмінностей в показниках контрольної та експериментальної груп.

До переваг дисертаційної роботи Черних Олени Олександрівни належить її безсумнівне теоретичне та практичне значення, яке полягає в обґрунтуванні та реалізації технології соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки дітей 13-16 років в Інтернеті. Автором розроблено та реалізовано цікаву систему форм та методів:

- для соціальних педагогів – навчально-методичний посібник „Керівництво із соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті”;
- для педагогів – навчальні семінари та вебінари: „Принцип формування безпечної поведінки в Інтернеті”, „Безпечний Інтернет” тощо;
- для батьків – тематичні батьківські збори, консультації, розроблено рекомендації щодо безпечної поведінки в Інтернеті;
- для дітей 13-16 років – відкриті цифрові бейджі, рольові ігри „Участь онлайн – зміни офлайн”, аналіз фільмів та відеороликів, аналіз випадків „Розглянемо справу”, вправи „Легально чи нелегально”, метод самоаналізу, тренінгові заняття присвячені відомим датам, наприклад до Дня прав людини, Дня безпечного Інтернету, Всесвітнього дня здоров’я тощо.

Крім того, у додатках (дис. с. 238-289) представлено роздаткові матеріали та сценарії тренінгових занять з формування компетенцій безпечної поведінки підлітків в Інтернеті, заходів для соціальних педагогів, вчителів та батьків.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес 9 освітніх закладів – Ужгородської загальноосвітньої школи І- III ступенів

№ 19, Мукачівського НВК „ЗОШ I ст.-гімназія”, Лазещинської ЗОШ I-III ступенів Рахівської районної ради Закарпатської області, Северодонецької ЗОШ I-III ступенів № 14; Коростишівського педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка Житомирської області, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Закарпатського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, ДНУ „Інститут модернізації змісту освіти”.

Здобутком роботи є повнота викладення здобувачем основних результатів дисертаційного дослідження, які відображено у 21 публікації, серед яких 19 одноосібних наукових публікаціях, із них: 8 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 7 – у збірниках матеріалів конференцій, 2 у колективних монографіях і навчально-методичний посібник. Заслуговує на увагу розроблений навчально-методичний посібник для соціальних педагогів „Керівництво із соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті”.

Варто зазначити, що в роботі теоретичні та експериментальні розробки автора узгоджені між собою, кожний етап роботи завершується лаконічними висновками, що узагальнюють отримані результати. Оформлення дисертації і автореферату в цілому відповідає вимогам, при цьому автореферат стисло передає зміст дисертації і не містить наукових висновків, які відсутні у дисертації. Матеріали, результати та висновки дослідження можуть бути використані у системі соціально-педагогічної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах, інших державних і громадських організацій.

Дисертаційна робота Черних Олени Олександрівни є цілісним науковим дослідженням, проте її аналіз дозволяє висловити певні зауваження та побажання.

1. Зміст дисертації значно виграв, якби автор більш детально зупинився на обґрунтуванні вибору віку дітей від 13 до 16 років для формування

безпечної поведінки в Інтернеті, більш того у роботі акцентується увага на дітях підліткового віку, а потім (дис. с. 112), цілком об'єктивно доводиться, що вік 13-16 років підпадає під старший підлітковий і ранній юнацький періоди.

2. Особливої уваги заслуговує визначення критеріїв та показників (повага прав людини онлайн, електронна участь, збереження здоров'я під час роботи з цифровими пристроями та звернення по допомогу та захист) безпечної поведінки в Інтернеті дітей 13-16 років. На наш погляд, обґрунтовуючи показники бажано було детальніше окреслити зв'язок виявлених автором небезпек в Інтернеті з психовіковими особливостями дітей 13-16 років.
3. Автор визначає соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернет як „вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на захист, допомогу й підтримку дитини у формуванні компетенцій безпечної поведінки в Інтернеті через взаємодію як із самим підлітком, так і з педагогами (вихователями) й батьками або особами, які їх замінюють” (дис. с. 71). Але у самій технології соціально-педагогічного супроводу не відображено зміст захисту, допомоги та підтримки як елементів соціально-педагогічного супроводу формування такої поведінки в означеному ЗМК.
4. Заслуговує на схвалення те, що одним із завдань технології соціально-педагогічного супроводу є створення середовища соціального партнерства між батьками, педагогами та підлітками щодо формування у дітей безпечної поведінки. Для цього, на нашу думку, було б доцільним попередньо продіагностувати реальний стан взаємодії соціальних педагогів та батьків, або осіб, що їх замінюють щодо формування ними безпечної поведінки дітей в Інтернеті.

Висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Отже, дисертаційна робота Черних Олени Олександрівни на тему „Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки дітей в Інтернеті” є самостійно завершеною науковою працею, виконаною у вигляді спеціального підготовленого рукопису, що містить нові науково обгрунтовані теоретичні результати, які мають важливе значення для подальшого розвитку соціальної педагогіки. Дисертація відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження Черних Олені Олександрівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
соціальної педагогіки
Харківської державної академії
культури

А.В. Тадаєва

Підпис *А.В. Тадаєва*

ПІДТВЕРДЖУЮ

Зав. канцелярії *В.В. Волосин*

20__р.